

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

הרב יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת בשלח תשפ"ה

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

לקחת מצוות

במצווה הזו, אמנם משה רבינו הוא 'התעסק במצווה' - שקל את שתי המצוות, הוא חישוב איזו מצווה ראוי יותר להתעסק בה. מי ששוקל מצוות ועוסק בהם גם ללא שיתחייב בהם הוא נקרא 'חכם לב'.

לקחת מצווה

וכן נאמר עליו 'יקח מצוות' - בעוסקי בשאלה זו, באותו השבוע למדתי את הגמרא במסכת קידושין אישה נקנית בכסף מניין לנו? משיבה הגמרא: אנו לומדים 'קחה קחה משדה עפרון' נאמר קחה בקידושין 'כי יקח איש אישה' ונאמר בשדה עפרון 'נתתי כסף השדה קח ממני' כמו 'קחה' אצל עפרון הינה בכסף כך 'קחה' בקידושין הינה בכסף. הרי לנו שכאשר נאמר 'יקח' - הכוונה לקחה בכסף.

מעתה, מובן החילוק בין ישראל למשה רבינו. כמו שאמרנו ישראל קיימו מצווה, ומשה קיים. אמנם משה רבינו הוא 'לקח מצווה', משה רבינו מוכן לתת כסף עבור מצווה, הוא מוכן לא להתעסק בבזיה, לוותר על שלל מצרים בכדי ליכות במצווה שאין אחר שיתעסק בה. בשל כך התורה מדגישה בפרשה 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמֹת יוֹסֵף עִמּוֹ' ולא 'ויעל משה'. זהו 'חכם לב', זהו 'יקח מצוות' - וזהו משה רבינו מנהיג ישראל!

אדם שמבין כי ערך המצוות יקר מכסף ופנינים הרי שהוא חכם לב מי שמעריך את המצוות, הוא יזכה להבין את יראת ה'. כדברי שלמה המלך 'אם תִּבְקֹשֶׁנָּה כִּסְפָּךְ וְכַמְטִמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה: אֲזַי תִּבְיִן יִרְאֵת ה' וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא'. (משלי ב, ד-ה)

גם אברהם אבינו

כך המדרש מזכיר אצל אברהם אבינו. 'חכם לב' - זה אברהם! 'יקח מצוות' - לפי שחרב מקומה של סדום ופסקו העוברים והשבים, אמר מה אני מפסיק צדקה מבית?! הלך ונטה לו אהל בגר. (בראשית רבה וירא).

הנה אברהם אבינו יכול היה לפטור את עצמו מאורחים, הרי סדום חרבה מה הוא איש. ואברהם אבינו חושב בלבו כיצד יוכל לחייב את עצמו בהכנסת אורחים, כיצד יוכל להשפיע טוב בעולם, אברהם אבינו 'לוקח מצוות' - משקיע ממונו ואונו בכדי לקיים מצוות - בשל כך נדרש עליו 'חכם לב' יקח מצוות!

הרב אלישיב זצ"ל

פעם אחת פורסם בירושלים שאחד החזנים יראי השמים הרב ר' יוסף רוזנבלט זצ"ל יבוא לשורר בבית הכנסת החורבה בעיר העתיקה. כל ירושלים הלכה לשמע את השירה לכבוד ה' היוצאת מפיו, אף מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בהיותו אברך צעיר, חשב ללכת לחורבה כדי לשמוע את החזן, הוא כבר יצא לדרכו, אך לפתע עצר מהילוכו החליט שלכן תורה עדיף **המשך בעמ' 3**

בגמרא (סוטה דף יג.) ת"ר: בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בבזיה והוא נתעסק במצוות (מציאת עצמות יוסף), שנאמר: 'חכם לב יקח מצוות'... ומנין היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור? אמרו: סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה: כלום את יודעת היכן יוסף קבור? אמרה לו: ארון של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס הנהר, כדי שיתברכו מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו: יוסף, יוסף, הגיע העת שנשבע הקב"ה שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל, אם אתה מראה עצמך - מוטב, אם לאו - הרי אנו מנוקין משבועתך, מיד צף ארונו של יוסף.

מצווה של משה - מצווה של ישראל

והשאלה נשאלת: הייתכן כי רק משה רבינו עסק במצווה ולא ישראל, הרי משה רבינו אמר לבני ישראל את ציוויי של הקב"ה: 'דַּבֵּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כִּלְי כֶסֶף וְכִלְי זָהָב: (פרשת בא) הרי שכל מי שהתעסק בשאלת כסף וזהב ושמות מאת המצריים, קיים מצוות עשה דאורייתא, אם כן, כיצד הגמרא אומרת שישראל התעסקו בבזיה ומשה רבינו התעסק במצווה?

אכן, החילוק בין משה לישראל הינו ברור. משה רבינו עסק במצווה שאין שכרה ניכר, ואלו ישראל התעסקו במצווה ששכרה ניכר היטב לעין - 'עכשיו ובמזמון'!

אמנם, אילו זה החילוק היה לגמרא לומר שמשה רבינו התעסק במצווה שאין שכרה ניכר, וישראל התעסקו במצווה ששכרה ניכר. אולם, הגמרא אינה אומרת כך אלא מזכירה שמשה התעסק במצווה וישראל בבזיה!

לעסוק במצווה

ונוכל לומר תשובה נפלאה. הנה אין ספק כי גם ישראל עשו מצווה כאשר שאלו מן המצרים כלי כסף וכלי זהב. ברם, נשים לב כי חז"ל אומרים לנו שמשה וישראל 'נתעסקו' זה במצווה ואלו בבזיה. ועל כך בא הפסוק שאומר 'חכם לב יקח מצוות' הבה נתבונן מיהו 'חכם לב'? ומהו 'יקח מצוות'? מבאר רבינו יונה דבר נפלא: מי שהוא חכם לב, מחזר ומחפש אחרי המצוות, וגם כי לא הגיע חובה לידו, מתבונן במחשבותיו איזה הדרך תמצא לו מצווה לעשות. עכ"ל

משה רבינו היה 'חכם לב'. דהיינו, היו לפניו שתי מצוות לקחת בזה ממצרים ומצווה להטפל בארונו של יוסף משה רבינו עשה חשבון איזו מצווה הינה בבחינת מות מצווה שאין מי שיתעסק עמה ומיד גילה שזהו ארונו של יוסף הוא 'מות מצווה' תרתי משמע, שהרי כל ישראל העדיפו לקיים את המצווה להוציא בזה ממצרים, הם 'נתעסקו בבזיה' - מחשבתם הייתה רק

לשאלות בהלכה חייגו

02-5408030

משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם

היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il

ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לכבוד הילולת הצדיק הקדוש

רבי יצחק אבוחצירא דמן תולאל זיע"א

אמרתי לכתוב כאן כמה דברים

מדרכיו ואורחות חייו

רבי יצחק אבוחצירא (ה'תר"ך, 1860 - י"ד בשבט ה'תרע"ב, 2 בפברואר 1912) היה רב ומקובל ממשפחת אבוחצירא, בנו הרביעי והקטן של רבי יעקב אבוחצירא, ודודו של סידנא בבא סאלי. נודע כצדיק וקדוש וכבעל רוח הקודש. נולד בריסאני ונקרא על שם האר"י. התגורר ופעל בעיר הולדתו, בה למד את תורת הנגלה והנסתר בישיבת אביו ועם חכמי משפחתו, ביניהם אחייניו רבי דוד אבוחצירא והבבא סאלי.

לאחר מספר שנות לימוד בישיבה, החל להסתגר בחדרו וללמוד בפרישות. כבר בגיל 16 כתב הקדמה לספרי אביו, ובגיל 23 החל ללמוד תלמידים ולכתוב את ספריו. אף על פי שלא נשא בתפקיד רשמי בישיבה, היה לו מעמד חשוב בקרב יהודי תאפילאלת, והוא נשלח מספר פעמים לגייס כספים עבור הישיבה.

חיבוריו: רבי יצחק כתב וחיבר ספרים רבים, והם: "תולדות יצחק" המאגד בתוכו ארבעה ספרים: 1. אלף המגן - חידושים על התנ"ך לפי סדר הא-ב. 2. לב טהור - דרשות. 3. שבת הגדול - מראה כיצד כל תרי"ג המצוות ומצוות דרבנן רמוזות במילה "שבת". 4. שערי בינה - על הפסוק הראשון במגילת שיר השירים ופרק "אשת חיל".

כמו"כ חיבר: ספר שרביט הזהב - על הש"ס. זבחי צדק - על הלכות שחיטה וטרפות. כתר תורה - דרשות. בנוסף, כתב הקדמות לספרי אביו "גני המלך", "שערי ארוכה" ו"פתוחי חותם".

שיריו: רבי יצחק כתב פיוטים רבים, המפורסם שבהם הוא "אעופה אשכונה", הנחשב לאחד השירים המוכרים יותר בתרבות יהדות מרוקו. פיוט נוסף המושך בפי יהודי מרוקו הוא "יונתי תמתי יקרה מפנינים". פיוטיו נדפסו בספר יגל יעקב.

פטירתו: בחורף ה'תרע"ב יצא למסע התרמות נוסף לישיבה כשנלווה אליו רבי מסעוד אדהאן, (לפי גירסה אחרת נלווה אליו ר' משה שיטריט) במהלך המסע, ביום שישי י"ד בשבט, רבי יצחק פנה למלווהו, וגילה באוזניו את כל אשר עומד להתרחש בדקות הקרובות, כי יגיעו למקום פורעים ערבים ימ"ש וירצחו אותו נפש. אך הוסיף רבי יצחק ואמר: אותך לא יראו ולא יפגעו

המשך בעמ' 3

נושא: חיוב שואל על מוצר שואל שניזוק לאחר גמר השימוש בו

שאלה: אשתו של ראובן שאלה מחברתה שמלת ערב לחתונת אחותה, לאחר האירוע אשת ראובן הניחה את השמלה בארון הבגדים. למחרת בבוקר היא גילתה שבעקבות פיצוץ בצינור הביוב כל הבגדים שהונחו בארון ניזוקו באופן משמעותי, האם אשתו של ראובן צריכה לשלם עבור הנזק מדין שואל? או שמא לאחר גמר זמם השאלה יש לה דין אחר אולי של שומר חנם או שומר שכר או של שוכר?

תשובה: מכיון שזה תלוי במחלוקת הפוסקים אזי מספק אין היא צריכה לשלם. אלא א"כ היה תנאי מפורש או מנהג המקום שהשואל אחראי על החפץ עד להשבתו לידי המשאיל, ואז הולכים אחר המנהג או התנאי ואשת ראובן תהיה חייבת בתשלום כשואל.

נימוקים: דינו של שואל ידוע ומפורסם שהוא חייב אף באונסין, פי' הדבר ששואל חייב אף על נזקים שאינם בשליטתו, וזאת, בשונה משוכר או משומר שכר שאינם חייבים אלא באחריות של גניבה ואבידה, דהיינו הם חייבים רק על נזקים שאפשר היה למונעם כמ"ש בב"מ (צג.) ובשו"ע (חו"מ שג, ב-ג) עם זאת מבואר בגמ' שגם אם נסתיימה תקופת 'השאלה' השואל אינו חייב באחריות אונסין, מ"מ כל זמן שלא החזיר את החפץ השואל לרשות המשאיל הוא עדיין חייב באחריות גניבה ואבידה כשומר שכר, וזאת, מפני שאנו מחשיבים את ההנאה שהייתה לו כשקיבל את החפץ לשימושו בחינם כשכר על השמירה שישמור אחר תום תקופת השאלה והרי הוא שומר שכר, כמ"ש בב"מ (פא.) ובשו"ע (שם, סי' שמ, ח. ושמו, א). כל המבואר הוא כשברור מתי מסתיימת תקופת השאלה שאז מוטל על השואל להחזיר את החפץ למשאיל ועל זה נאמר הדין שכל זמן שהוא לא החזיר את החפץ השואל הוא חייב כשומר שכר, אך באופן שהחפץ נשאר בינתיים ביד השואל בהסכמת שניהם נחלקו הפוסקים מה דינו של השומר.

והנה בירושלמי (ב"מ פ"ח, ה"ב) מובא מקרה של שואל פרה ליום אחד ושכרה למחרת ומתה בלילה שבין שני הימים ברשותו של השומר, והנה מיתת הפרה הוא אונס שאי אפשר למונעו, והדין הוא כאמור ששואל חייב באחריות אונסין אך שוכר פטור עליהם. הנדון הוא לגבי הלילה שבין יום השאלה שבו השומר כלל לא משתמש בפרה האם יש להחשיבו כשואל או כשוכר? ומסקנת הירושלמי היא, שאם המנהג הוא שלאחר יום השאלה מחזירים את הפרה לבית בעליה - הוא נחשב כשואל וחייב על מיתת הפרה, אך אם המנהג הוא משחזרים אותה רק למחרת - הוא נחשב כשוכר ופטור.

הב"י (חו"מ שמו) פירש בשם תלמידי הרשב"א שתקופת השאלה מסתיימת מיד כשהסתיימה המלאכה שלשמה שאלת את החפץ, כלומר בסיום יום העבודה עם הפרה. אלא שאם המנהג הוא שעל השואל להחזיר את החפץ ולמרות זאת הוא לא החזירה אזי הוא ממשיך להיחשב כשואל עד שיחזיר את החפץ, אך אם המנהג הוא שאפשר להחזיר את החפץ לאחר זמן מיד כשנסתיימה תקופת השאלה שוב אינו שואל אלא שומר שכר. המתנה אפרים (הלכות שאלה סי' ז) סובר שדווקא במקרה של הירושלמי הוא נחשב שואל גם בלילה שבין יום השאלה ליום השכירות משום שאם המנהג היה להחזיר את הפרה לבעליה בלילה הרי הוא נהנה ומרוויח מכך שהפרה נשארה ברשותו שלא היה צריך לטרוח להחזירה לרשות הבעלים ולשוב להביאה לרשותו

המשך בעמ' 4

לעסוק בהוויות דאביי ורבא מאשר להשתתף באירועים של חזנות. ושב מיד לביתו ולתלמודו.
אכן, אין איסור לשמוע חזנות. אולם אין ספק שכאשר חזנות מופלגת הייתה מולו הוא שקל אותה בפלס מול עסקו בתורה, וכאשר העדיף לקחת מצוות - לוותר על התפילה הנדירה למען לימוד תורה, אין ספק שלא יצא נפסד, וזוהי זה העניק לו ולעם ישראל את המתנה הטובה ביותר את **הרב הגאון אלישיב** היודע לשורר ולנגן בתורה ולהנעים את דבריה ואת הלכותיה על כל העם היהודי.

משה הפסיד או הרוויח?

בענייננו, האם משה רבינו הפסיד מוכך?
הבה נראה. במדרש (שמות רבה, בשלח), אמר הקב"ה למשה: עליך נתקיים 'חכם לב יקח מצות', יוסף היה חייב לאביו לקברו מפני שהוא בנו ואתה לא בנו ולא בנו ולא היית חייב לעסוק בו וקברת אותו וכן אני שאני חייב לבריה אני מטפל בך ואקברך שנאמר (דברים לד) 'ויקבור אותו בגי'. - הרי לנו שמושה רבינו זכה שהקב"ה יתעסק בקבורתו.

עוד נאמר בפרשת כי תשא 'פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים' - במדרש: פסל לך הפסולת שלך משה העשיר משה, אמר הקב"ה דין הוא שיטול אותן פסולת משה, למה? אלא ישראל שלא נתעסקו במצות נתתי להן כל טוב ארץ מצרים שנאמר (שמות יב) 'וה' נתן את חן העם והעשירו, ומשה שעסק בעצמותיו של יוסף יהא עני?! אתן לו את הפסולת שיעשיר. (שמות רבה כי תשא) - הרי שמושה רבינו נעשה עשיר מחמת המצווה שעסק בה.

אכן, אין אדם מפסיד מעסק במצווה - כדברי המדרש: 'אמר הקב"ה, שמוע לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד!' (דברים רבה, ראה). ככל שמשקיע במצווה באון וממון, הקב"ה מחזיר לו פי כמה וכמה, בזמן הנכון והראוי לו!

להתעשר מן הפסולת - מדוע?

נסיים בשאלה: מדוע משה רבינו התעשר מאוד, דווקא מפסולת הלוחות ולא מדבר אחר?

נראה לומר. על פי דברי הגמרא (סוטה יג.) 'כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר, היו שני ארונות הללו אחד של מת ואחד של שכינה מהלכין זה עם זה, והיו עוברים ושבים אומרים: מה טיבן של שני ארונות הללו? אמרו: אחד של מת ואחד של שכינה, וכי מה דרכו של מת להלך עם שכינה? אמרו: קיים זה כל מה שכתוב בו: 'הרי שיוסף הצדיק בעודו חי היה כשני הלוחות, וכאשר נפטר היה כשברי לוחות או כפסולת הלוחות שהרי נשמתו עלתה למרום. מעתה, כאשר משה רבינו עזב הכסף והזהב והתעסק בעצמות יוסף הרי שהתעסק בפסולת הצדיק בחלק הטפל לנשמתו, לכך היה ראוי למשה לקבל את פסולת הלוחות, - ואנו נשכיל להבין שפסולת המצוות ערכן רב מכסף וזהב.

נוכה להיות חכמי לב ולקחת מצוות, אמר!

בך, רק תבטיח לי כי תביא אותי לקבר ישראל בעיירה הסמוכה ביותר עוד היום, טרם כניסת השבת. ואכן, כעבור זמן קצר הגיעו למקום השודדים ומנהיגם הרשע שלף את חרבו ודקר את רבי יצחק, ומיד אחר כך עזבו את המקום. קברו בתולאל שמור היטב, ומהווה אתר עלייה לרגל. בעיתון "הדרך" הובא כי סיפר הגאון רבי דוד אביחצירא שליט"א, רבה של יבנה, בשם אביו הגה"צ רבי יוסף אביחצירא זצ"ל, שפעם בצעירותו ביקר באותו כפר בו נרצח רבי יצחק, וכשישמע אחד מזקני הערבים בכפר שהגיע למקום נצר ממשפחת אביחצירא, סיפר לו את כל השתלשלות הדברים, והוסיף והעיד באוזניו שכל אותם פורעים ערבים ימ"ש שידם הייתה במעל לשפוך דם נקי וצדיק נענשו משמים בתוך זמן קצר ולא נותר מהם שריד ופליט, הם וזרעם כולם מתו ואבדו, ואכן נמחה שמם וזכרם מתחת השמים. כן יאבדו כל אויבך ה'.

סגולת העראק הידועה: אחד הסגולות המוכרות, אשר רבים עושים כן ורואים ישועות גדולות למעלה מדרך הטבע, הוא רכישת בקבוק עראק לכבוד ההילולה, כאשר על הבקבוק כותבים את הישועה לה הם זקוקים, ומטמינים את הבקבוק עד להילולה בשנה שלאחר מכן - ונושעים. לאחר הישועה, ביום ההילולה, פותחים את הבקבוק, ומברכים לכבוד הצדיק ומספרים את הישועה הגדולה. על הבקבוק כותבים כך: "קניתי בקבוק זה לכבוד הצדיק רבי יצחק בן רבי יעקב דמן תולאל ובעזרת ה' כאשר אוושע (ומפרטים מה זקוקים לישועה) אפתח את הבקבוק בהילולת הצדיק בשנה הבאה". רבים מעידים בסעודות ההילולה הנערכות הלילה בסעודות משפחתיות כי ראו ישועות גדולות במהלך השנה, ויחדיו שותים כוסית עראק מבקבוק הישועות לכבודו של האדמו"ר רבי יצחק זיע"א, שנפתח ביום ההילולה. וכאן המקום לציין מו"כ מו"ר בספרו לב טהור (הנ"ל עמוד סד) ז"ל: צריך האדם המתפלל, שיחשוב בעצמו כעני שדופק על הפתח, וכיון שיחשוב עצמו עני, אזי הקב"ה אינו מואס בתפלתו ובקשתו, וזהו 'תפלה לעני כי יעטוף', אזי יהיה ראוי ש'לפני ה' ישפוך שיחו', ויקבל תפלתו. עכ"ל (והוא כמבואר בזה"ק על הפסוק הזה ואכמ"ל). לכן ראוי לאדם לפשפש במעשיו, ולהתפלל להקב"ה על הישועה הנצרכת לו, ולא לסמוך על הסגולה לבד.

כתב: הרב יוסף חיים בן שבת

אֶעֱיֹפָה אֲשֶׁכּוֹנָה. וְאֶרְחִיקָה נֶדֶד. בְּמִדְבַּר אֱלִינָה. וְאוֹלֵי אֲמִצָּא דוֹד:

נִשְׁק אֶהְבֶּתוּ. בְּלִפְי בּוֹעֶרָה. מִיּוֹם פִּרְדָּתוֹ. נִפְשִׁי עָלֵי מָרָה:

יָדִיד מִנִּי בְּרַח. הִלֵּךְ עֲזָבִנִי. אִיזוֹ הִרָךְ אֶרֶח. וְאַלְכָה גַם אֲנִי:

יִצְאָתִי לְבִקֵּשׁ. דוֹדִי בֵּין חֲבֵרִים. נִלְכְּדָתִי בְּמוֹקֵשׁ. הַפּוֹנֵי הַשּׁוֹמְרִים:

צִפְיָתִי לְדוֹדִי. מִתִּי יָבוֹא אֵלַי. יִלְפִישֵׁנִי עָדִי. וְיִרְחֵם עָלַי:

חֲשֹׁף וְרוֹעֶה. לְקַבֵּץ פְּזוּרִים. גִּלְהָ קִיץ יִשְׁעָה. וְדִגְלָה הָרֵם:

קוֹמִי יַחֲדָתִי. וְשׁוּבִי בְּתִשְׁבָּה. אֶחָוִיתִי רַעֲיָתִי. הִנֵּה גּוֹאֲלָהּ בָּא:

חֲמוּנָה יִקְרָה. רַבַּת הַמַּעֲלוֹת. גַּם מִפֶּן נִבְחָרָה. צִאִי נָא בְּמַחֲלוֹת:

זִכְרָתִי לָךְ חֲסֵד. נַעֲרִיזָה נַעֲרִים. הִיכָלָה אֲיֶסֶד. בְּאַבְנֵי סַפִּירִים:

קוֹל דוֹדִי הִנֵּה בָּא מִדְּלָג עַל הַהָרִים. קוֹמִי לָךְ אֶהְיֶה. בִּי בָּא קִיץ דְּרוֹרִים:

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

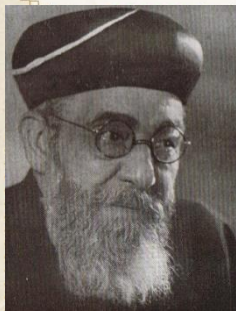
כולל
אברכים

למחרת ולכן הוא נחשב עדיין כשואל, משא"כ אם לא היה מנהג להחזיר את הפרה אלא למחרת הרי אף אם לא היה שוכר אותה למחרת הייתה הפרה נשארת ברשותו במשך הלילה, ולכן אין כאן הנאה מכך שהפרה נשארה ברשותו ואינו נחשב אלא כשוכר. וכלשונו של המחנה אפרים "אבל לענ"ד נראה פי' אחר בירושלמי, והכי הוא, דאי דרך הפרות ללון אצל בעליהן וזה ע"י שהיתה שכורה אצלו למחר לא החזירה בלילה, א"כ נמצא דמה שעומד אצלו בלילה הוא להנאתו שהרי מרוויח זה שאין צריך עכשיו לטרוח למחר ולילך לשכור, ותיכף ומיד ישכים למלאכתו, ומשום הכי הוי כשאלה אצלו וחייב. ואי אין דרך הפרות ללון אצל בעליהן, כלומר להחזירה בלילה, א"כ מה שלא החזירה אינו מפני ששכורה אצלו למחר דבלאו הכי אין דרך להחזירה בלילה, א"כ לא הרוויח זה כלום מה שלנה אצלו דבלאו הכי הייתה לנה אצלו ופטור. עכ"ל. ולפי"ז סתם שואל שלא החזיר את החפץ השואל שלא כדין אינו נחשב שואל אחר סיום תקופת השאלה שהרי אין לו הנאה מכך שהחפץ עדיין ברשותו.

אך דעת הנתיבות (חו"מ סי' קפו, ביאורים, ב) שאם לא התנו ביניהם אחרת, על הבעלים מוטל לבוא לקחת את החפץ מבית השואל בסיום תקופת השאלה. ולכן, אם ידוע למשאל שתקופת השאלה נסתיימה והוא אינו יכול לבוא ולקחת את החפץ, הרי מכאן ואילך הוא אינו שואל אלא שומר שכר, אך אם המנהג הוא ששואל משאיר את החפץ אצלו בלילה אף אחר שהסתיימה תקופת השאלה, הרי גם באותו לילה הוא נחשב שואל שלא היה מוטל על הבעלים לבוא ולקחת את החפץ. (יתכן שהוא גרס בירושלמי כגרסת הרשב"א ב"מ צז.)

ומכאן לשאלה שלפנינו, מכיון שהשאלה הייתה לצורך אירוע מסוים הרי משנסתיים האירוע נסתיימה גם תקופת השאלה, ומכיון שנהוג באופן זה שלא להחזיר את השמלה עד למחרת הרי לדעת הב"י והמחנה אפרים שוב אינה נחשבת כשואלת אלא כשומרת שכר והיא פטורה על האונסין, אך לדעת הנתיבות משפט מכיון דלא היה מוטל על המשאלה לבוא ולקחת את השמלה בלילה הרי היא עדיין נחשבת כשואלת עד למחרת, וכיון שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים איז מספק אין היא צריכה לשלם אלא א"כ היה תנאי מופרש שהשואלת חייבת בכל נזקי השמלה עד להשבתה לידי המשאלה, או לחילופין אם המנהג שהשואלת חייבת עד שהיא מחזירה לידי המשאלה ואז במקרים אלו נלך אחר התנאי או המנהג (עיין חו"מ סי' רצא, כז. וסי' שה ד).

בברכה יגאל אלון

שרי המאה ה-20

הרב יוסף חיים בן שבת

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

מי הוא היה מגדולי התורה, המחשבה, והמעשה בדור הקודם, וממנהיגי הדור שדמותו מלאת החן והאצילות השפיעה רבות ועמוקות על בני הארץ, והחדרת תכני ויסודות הדת בחוקה ובמסד. מי הוא אשר "האמת והשלום אהבו" היתה סיסמת חייו, ולאורה דבק לאורך כל שנות כהונתו ברבנות ובמנהיגותו הרוחנית. שנה את המחלוקות וריב האחים, וככל שהיה לאל ידו עשה למען השכנת השלום. רב ומנהיג בעל שיעור קומה עולמי. מרצה, שופט ופוסק, מורה ומחנך, מדינאי ואיש מעשה.

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל נולד בירושלים בשנת תר"מ (1880). בן לרבי יוסף רפאל עוזיאל זצ"ל ראב"ד לעדת הספרדים בירושלים, וצאצא למשפחת רבנים מפורסמים הן מצד אביו, משפחת עוזיאל, ממגורשי ספרד. והן מצד אמו, משפחת חזן, שנתפרסמו בגדולתם ובספריהם. את ראשית חינוכו קיבל הרב זצ"ל ביישיבות ירושלים שבין החומות, ורבות שהה במחיצתם של הראשונים לציון: הרב יש"א ברכה (הרב יעקב שאול אלישר) והרב יעקב מאיר – זכר צדיקים לברכה.

בהיותו כבן 20 נתבקש לכהן כרב ביישיבת "תפארת ירושלים", ולאחר מכן הקים את ישיבת "מחזיקי תורה". בהיותו כבן 31 בלבד נבחר לכהן כרב הראשי הספרדי של יפו תל אביב והמושבות, לצדו של מרן הרב קוק זצ"ל. בטקס ההכתרה הסביר הרב עוזיאל את חלוקת התפקידים בינו לבין הרב קוק, ובין השאר אמר: "מאוושר אני וזכות גדולה היא לי לעמוד במחיצתו הקרובה של מרן הגאון הגדול כמוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק יצ"ו.

יחסי האהבה בין שני הרבנים היו מופלאים ובהסכמתו לספר "משפטי עוזיאל" כתב הרב קוק: "מאז התאגדנו יחד לעבוד עבודת הקודש שכם אחד למשא עם ה' היושב על אדמת הקודש גדלה ועצמה אהבת אמונים המקשרת את נפשותינו בחיבת קודש של תורה ויראת ה' טהורה באהבת אומן...". **לאחר** מכן במשך השנים תרפ"א – תרפ"ג (1921-1922) יצא הרב עוזיאל לכהן כרבה של העיר הגדולה שאלוניקי שביוון. בשנתיים אלו השפיע עמוקות בתחומים רבים על קהילת שאלוניקי ובמיוחד בהחדרת אהבת ארץ ישראל ובשאיפה לעלות אליה.

בשנת תרצ"ט (1939) נבחר הרב לשמש בתפקיד הרם של הראשון לציון והרב הראשי לארץ ישראל עם עמיתו הרה"ג יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל. בתפקיד זה שימש עד לפטירתו ביום שישי כ"ד אלול תשי"ג (1953). דרכו בהנהגת הציבור, חלה בשלוש תקופות בחיי עם ישראל בארץ מולדתו. העותמאנית, המנדט הבריטי ותקומת ישראל בשנת תש"ה.

כל שעה פנויה היתה קודש גם ללימוד עצמי וכפי שהעיד על עצמו בהקדמתו לשו"ת שלו **משפטי עוזיאל** חלק א': "ימי שלותי ואושרי היו קצרים. בהגיעי לשנת הבגרות יד' ה' היתה בי בהלקח ממני אבי ומגני. אז אמרתי לנפשי אבדתי. כי מה יעשה נער, כעושר בערבה, למצוא דרכו בחיים? אולם חסדי ה', אבי יתומים, גברו עלי... והיה לי היום לעבודה והלילה לעיון". פורה היה עטו. ספריו בהלכה ובמשפט, הדרוש והמחשבה, מעידים על רוח ידיעותיו והתעניינותו בנושאים האקטואליים שהעסיקו אותו. כאיש גדול בחכמה, חיפש פתרונות לבעיות חמורות שהוצגו בפניו, ומצאם. שכלו הישר, הגיונו הבריא, בקיאותו העצומה באוצרות התורה וכוחו בדימוי, עמדו וסייעו לו בהחלטותיו ופסקיו. על ראייתו הרחבה, יכולים אנו ללמוד מתוך דבריו: **"תנאי החיים, שינוי הערכים התגלות הטכניקה והמדע, מולידים בכל דור דור שאלות ובעיות חדשות שדורשות פתרונות אין אנו יכולים להעלים עינינו משאלות אלו"**.

מסופר, שכאשר פלשו צבאות ערב והתקיפו את ירושלים, היה זה הרב עוזיאל בכבודו ובעצמו שחפר תעלות וביצורים ביום השבת, מטעם פיקוח נפש. באותו ליל שבת יצא מפקד ההגנה בירושלים, דוד שאלתיאל, לסייר לאורך קווי הביצורים. בשעת לילה מאוחרת, הוא ראה יהודי קשיש שעובד במרץ רב בחפירת שוחה. כשהתקרב אליו ראה שהחופר הוא לא אחר מאשר הראשון לציון, הרב הראשי בן ציון חי עוזיאל, בכבודו ובעצמו. שאלתיאל הופתע ונבון: "כבוד הרב הראשי חושב שלא נוכל לבצר את ירושלים בלעדי? ברוך השם יש הרבה שיעשו את העבודה". אך הרב עוזיאל התעקש להמשיך במלאכה והסביר: "ראשית, אני רוצה לשמש דוגמה אישית, כדי שהכול יבינו שאין כאן רק היתר בדיעבד אלא מצווה, בכך מתקדשת השבת. לאחר מלחמת העצמאות נשא דברים חוצבי להבות: ממלכות ערב השכנות הקרובות והרחוקות, קראו עלינו מלחמת השמד... ולעומתם עמדו צבאות ישראל מחוסרי נשק ומגן, וישיבו מלחמה שערה באמונתם האיתנה בה' אלוהי צבאות, וזרוע ה' בעוזה ותפארתה נגלתה עליהם ברוח עצה וגבורה נפלאה ומפליאה שהביאה לידי תבוסה מחפירה את צבאות האויב, ולידי ניסת ובריחת האויבים הפנימיים תושבי הארץ. ועוד פעם שר ישראל את שירת גאולתו הקדומה והנצחית: "ימין ה' נאדרי בכח" ימין ה' תרעץ אויב".

בשנת ה'תשי"ג חלה הרב עוזיאל בסכרת" שהחמירה מאד עד כדי קטיעת שתי רגליו. עם כניסת השבת פרשת ניצבים-ויילך בכ"ד אלול ה'תשי"ג, נסתלק הרב הגאון בן ציון מאיר חי עוזיאל לבית עולמו. זכותו תגן עליו אמן.

שמו מכל משמר את שלום העם ושלום המדינה והאמת והשלום אהבו... הסירו כל גורמי הפירוד והמחלוקת ממחננו וממדינתנו" והעמידו במקומם כל גורמי השלום והאחדות בתוכנו" והיה מחננו טהור ומקודש" מבוצר ומלוכד" כחומה בצורה שלא ישלוט עליה כל כח הורס ומתנקם... (מתוך צוואתו).

בשבוע ובחודיה לה' יתברך על הניסים הגדולים והשבת השבויים בשבועות האחרונים ובתפילה להשבת הנותרים ולישועת עם ישראל בקרב. השבוע נדבר בעזרת ה' על מהלך יציאת מצרים. ביציאת מצרים היו כמה שלבים, שתחילתם דווקא בהכבדת העבודה והרעת התנאים, אחר כך הפסקת העבודות על ידי עשרת המכות ושלב היציאה בפועל - שכולל את היציאה מגבולות ארץ מצרים, פרעה מתחרט כי ה' הכביד את ליבו ורודף אחרי בני ישראל להשיבם, ואז בשיא חוסר האונים נבקע ים סוף. נתבונן בנקודות בשלבי הגאולה כמשל לגאולתה של כל אחת מאיתנו. ונזכה בסייעתא דשמיא לגאולה שלמה יחד עם כל עם ישראל בקרב, אמן.

הכבדת העבודה - התחלת הגאולה

הגזרה נגזרה עוד בברית בין הבתרים כחלק מהתנאי לקבלת הארץ "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית ט"ז י"ג). עמ"י היו צריכים להיות במצרים ארבע מאות שנים. אלא שנפלו למ"ט שערי טומאה ואם היו נופלים בשער הני לא יכלו להיגאל לעולם. ולכן הכביד הבורא את העבודה על מנת לזרז את הגאולה. יוצא שכל מטרת הכבדת השעבוד היא למען הגאולה, לעיתים ייסורים הבאים על האדם הם בגדר אתחלתא דגאולה, ומסתירים רחמים גדולים, כפי שאומר הבעש"ט הקדוש על הפסוק: "כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו" (תהילים צ"ב י). ה' מבטא את מידת הרחמים, מי שזוכה לראות באויביו את רחמי ה', זוכה שאויביו יאבדו. מי הם האויבים של האדם? הצרות והייסורים. מטרת הייסורים אינה הקושי. לראות כמה רחמים וחסדים של הבורא גם בעצם הייסורים זהו רוח כפול. גם רגשות של עונג, מתיקות והקלה, וגם פחות זמן עד הגאולה השלמה בע"ה.

ההקלה בקושי אינה הגאולה

בני ישראל במהלך המכות לא שועבדו בפרך. וזה מצא חן בעיני רשעים שבעמ"י. כי הם העדיפו את הנוחות הזו וסרבו לצאת ממצרים. לפי פירושו של רש"י "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (שמות י"ג י"ח) הקב"ה המית אותם במכת חושך. כדאי לזכור: הקלת הקושי - זה מתוק וכיף! ולגמרי להודות על כך, אך אין זה הגאולה! **להמשיך להתפלל לייחל ולבקש** על גאולה שלמה. הבורא יתברך הוא כל יכול, ומי שמסתפק במועט מצד גאולתו חלילה מחסיר באמונתו בכוח הבורא יתברך. מה שקרה עד עכשיו הוא בהשגחה פרטית מדויקת, אך כל העתיד תלוי בתפילה ובמעשים, התפללי ופעלי בכל הכוח להשגת הגאולה השלימה בלי להתייאש.

יציאה מגבולות הקושי

מצרים - המסגרת שמצדה את צעדנו ובעקבותיה אנחנו תקועים. צרה מלשון צר, לחוש מגבלות מכל מיני בחינות ובעיקר מבחינת היכולת שלנו לפעול. מצרים - לשון מצור - הרגשה שבכל כיוון סגרו עלינו. טוב לחפש מהו הפתרון האפשרי. ואם עדיין איננו רואים פתח - נבטח בה', שהוא יראה לנו את הדרך, ונשחרר. לפעמים, המחשבה שהפתרון חייב להיות בהישג ידנו היא זו שתוקעת אותנו מלראות את האפשרויות שבפנינו. נתפלל לקבל ס"ד למצוא את הדרך להגיע לגאולת הנפש. לצאת מהמצר, "מן המצר קראתי יה, ענני במרחב יה" (תהילים קי"ח ה) כדי שנגיש ענני - שה' עונה לנו, אנחנו רוצות להגיע לחוויה של במרחב יה, כיצד דווקא הצמצום שאנו חוות טומן בחובו שפע ומרחב עצום. ויש עוד נקודה כאן - שה נתן לייסורים תאריך תפוגה, דברנו פעם על "קץ שם לחושך" (אויב כ"ח ג), ביציאת מצרים מודגש החיפזון שהיה בזמן היציאה. הם היו חייבים לצאת כי הגיע זמן גאולתם - אפילו דחקו בהם לצאת. כל מהלך הגאולה וקריעת הים היה כדי לבנות בעמ"י את היכולת להיות בני חורין מאותו שפל המדרגה - עם של עבדים שהתרגלו להיות בו קודם. נזכור תמיד, גם במצבים שנראים כחסרי מוצא - האמונה היא המפתח לגאולה. הקב"ה לא צריך את העזרה שלנו כלל כדי לעשות הרבה ניסים מעל הטבע. ומי שמחפש אותם **בנרות** יזכה למצוא אותם.

והזכובדן לסיים

הנשים הצדקניות שבדור זכו, שהעידו חכמים - שבזכותן נגאלו ישראל. בטוחות היו שיתרחשו להם ניסים ולפיכך יצאו עם תופים ומחולות להודות לה'. גם אנחנו מתוך הקשיים והעומס נכון תופים ומחולות ונאחו בדרכי אימונתנו הצדקניות שבזכותן נגאלו אז. ה', בוחן כליות ולב, וכשרואה את רצוננו לגדלו ולהללו - יתן לנו בע"ה בלי סוף סיבות לכך. כי בדרך שהאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן השמים. נתפלל שנוכה שעינינו יראו את השפע שהקב"ה משפיע לנו ושידינו וליבנו יהיו כלים לקבלו ולהעניק ממנו הלאה גם לאחרים, ונזכה לעשות טוב סביבנו.

האתגר השבועי

בשבוע הזה נקדיש זמן לשיר ולהודות על הקשיים שלנו שזכינו לצאת מהם - אפשר לשיר לפני השינה או בבוקר או בכל זמן, "בתופים ובמחולות" ההזדמנות לאסוף את כל ילדייך סביבך ולספר להם על הניסים האישיים שלכם ועל הגאולה האישית שלכם - ותרקדו יחד להודות לה' על כל אלו, כך הם יקנו את היכולת והמיומנות לראות את הניסים ולהודות עליהם ולשיר לה'. וכך תזכו לתיקון גדול בנפש - כי כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, נמחלים כל עוונותיו.

נאדם אחי פלזאיים אנצכא אחי פלזאיים, שפאטלס ופאטלס!

איאלרפ דפן

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים